

misli o tem, kako naj bi se Avstrija ustanovila. Prvič ni res, da bi se naše misli tako daleč razlikovale, in drugič, če nismo sedaj vsi še enega mnenja, se zaradi tega ne more še reči, da se ne moremo složiti. Gospodje! na oni strani so prav razna mnenja o direktnih volitvah, in vendar nisem še slišal, da bi se reklo, neposrednje volitve so za tega del nemogoče, ker ima nemška stranka o njih še razno mnenje.

Gospodje! vi očitajte opoziciji, da postavlja programe, ki se ne morejo sprejeti. Meni se zdi, da vi vidite v očeh opozicije pezdijo, bruna v lastnih očeh pa ne vidite. Naši programi niso tako velika opovira zedinjenju, kakor so načela na oni strani, ki hočejo nadvladati enega naroda nad drugimi.

To je tista opovira prav za prav, da se ne moremo porazumeti, in še le, kedar zapustite ta načela, pride čas, da se bomo za druge principe lahko zedinili. Nadjam se pa tudi, da bode to prepričanje tudi na oni strani predrlo; jaz upam, da bote spoznali, da je vaša pot nasprotna svobodi, da je nečloveška in nepravilna, da se ne strinja z ustavo. Jaz se nadjam, da bote to spoznali in to tem trdneje, ker se javno mnenje dan za dnevom bolj poprijema te misli, ker je v javnosti vsaki dan močnejše mnenje to, da ne gré po sedanji poti naprej, ampak da se mora poprijeti stališče, ki je v Avstriji edino pravo, in to je: porazumljenje z vsemi avstrijskimi národi! (Dobro! dobro! na desni.)

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Da na tema rp sopet pridem, omenjam, da v hrvaškem Zagorju nahajamo vesi med planinami: mala Rrpenja, velika Rpenja. Iz temata rp, rap so tudi imena reke: Rapušnica, ki teče iz planinskih (montpreis) gor, Rapletzkogel, Rapletzanger (Rapolec) v judemburškem okrožju nad potokom: Gullingbach = Golnik, tudi: Arpole. Da sta se staroslov. *rp* in *лр* tudi glasila kot *or*, *ur*, *ol*, *ul*, pričujejo nam imena: Horvat za Hrvát, holmec za hlmec v listinah 8. stoletja: „mons cholmen, mons cholmezza“, dalje staropanonsko Korka, starokrotansko: Kurka, Kurčica (zato oblika: *Κορκορας* pri grških pisateljih), iz korenike: *krk*, *εργε*, zavijati (primeri staroslov. *krčiti* contorquere, *krkiga*, *camara currus*, *das sich windende, wälzende*. Iz temata *krk* je ime gorovja: Korkont, Krkonošy; Nemec je ime prestavil v Riesengebirge, saj tudi nemška: riese (Holzriese) poznamlja „kotanje“, „vijanje“, „valjanje“, „krčenje“.

Da slavnega prof. Aschbacha dalje preganjamo, še hočemo jedno njegovih razlag poslušati. Peutingerjeva „tabla“ in Antoninov „Itinerar“ omenjata postaje: „Comageni“. Stala je sedem milj od Vindobone kraj reke Dunaja (Donave), ker je tam po spisu: „Notitia Imperii occid.“ bila posajena kohortajahačev in en del rimskega ladjstva. Eugippus (l. 510.) pravi, da je sv. Severin prišel iz Panonije v Norik, in se najpreje naselil v Comagenu. Mesto je imelo krščansko cerkev, in je bilo obdano z vratmi za zapiranje. Omenja tega mesta tudi Eginhard (ann. ad ann. 791.), rekši, da Karol Veliki

je ono leto šel nad Obre (Avarę), in jih tam potolkel, „juxta Comagenos civitatem in monte Cumeoberg, vallo firmissima erat exstructa“. Grad je toraj stal na bregu, zato je Šembera ime izpeljal iz: *hom*, *hum* = *hlm*, česki *hlum*, a to ni mogoče, ker listine onega veka imajo pri imenih iz temata: *hlm*, zmirom oblike: „cholmen, cholmezza“ = *holm*, *holmec*.

Comagenus je adjectiv iz Comagus, in komag pomenja isto, kar *holm*. Beseda mag se je rabila nekda tudi za poznamenovanje visoke gore; iz temata mag — mog je mogila, dalje ime brega, ki ga že Valvasor opisuje in imenuje: Magovnik. — Komag, Komag pomenja „veliki breg“ in predstavek ko se tako razlaga, kakor v besedah koribida, velika robida, lužičko-srbski: *korjebro*, veliko rebro, in krajna imena: Kalobje, Kaloze; — ko in kaluža, primeri slično sansk. *kačapa* „quam magnam testudinem habens“ = želva. Da imamo razlage iskati v tematu: mag, pričuje okoliščina, da se je vojaško brodarstvo velelo „Classis Maginensis“. Comagenus, Komag je bilo toraj samo ime „muniti vallo firmissimo exstructi montis“. Aschbach pa po svoje reče, da je postaja dobila ime od syrske kohorte „Flavia Comagenorum“, ktera je prej tukaj ležala, da-siravno ne more dokazati, da je res tukaj bila syrska kohorta v posadki.

Ubogi Noričani toraj niso vedeli poprej dati imena svojim bregom, dokler niso prišle kohorte iz Cipra in Sirije, in bogočastje Izidino v te kraje!

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

Starine slovenske pisave.

Nedavno nam je v roke prišel razglas francoske vlade za ilirske dežele, „sturjen u' Terste na 6. marca 1810“, po katerem so bili „bankozedelzi preklizani“. Ta razglas ima napis: „Rovnajne zhes usdignene Bankozedelze, kateri se imenujejo Zedelz od dunejskèga Banko“ in se začneja tako-le:

„V Imenu soje Svetluft Zefaria teh Franzosov, Krala od Lafhkèga, Varha Renanske, inu frednèka Shwaizarfke zavese, &c. &c. &c.“

Inu skuf muzh te Nam is Decretam od 25. decembra 1809. dane oblast.

My Hirgeneral tega sapovedinstva, Pervi Poglavar ufeh Illirfkeh Deshel, Zhes naprejudarjene Gospuda General-Inrendenta teh Finanz smo sklenili, nu sklenemo, koker pride:

Podpisan: Hirgeneral, Vajvod od Raguse.“

Tako se je nemškutarsko popačeno pisal jezik slovenski 1810. leta v uradnih naših slovenskih deželah, ktere je takrat obsegalo ilirsko kraljestvo. In ta popačeni slovenski jezik — enak popačenemu jeziku nemškemu, ki so ga uradnije avstrijske pisale in tiskale pod cesarico Marijo Terezijo in še dalje — je oni jezik, kateri je Anastaziju Grünu, Kromerju in drugim možem njune baže (glej govore v kranjskem deželnem zboru) pravi jezik slovenskega naroda na Kranjskem, Stajarskem itd. — to je tisti jezik, ki bi ga po mnenji „teh Kranjcev“ še zdaj morali rabiti v uradnih, da bi bil všeč nemškutarjem in takim našim ljudem, ki se nočejo maternega jezika učiti, češ, da ga že znajo, ker so slišali svojo mater in svojega očeta tako govoriti! In gospodje Anastazij Grün, Kromer in drugovi njuni, ki pošiljajo svoje otroke v šolo, da se nemškega jezika učijo, v svoji modrosti mislijo, da slovenskega jezika učiti se ni treba! To pa ti možje, katerim se zdrava pamet vendar odrečine more, le zato pravijo, da

bi lepi, čisti jezik naš ne prišel do te stopinje, na kateri so drugi jeziki dandanes. In preprostemu kmetiču in drugim ljudem butajo popačeni jezik, kakor ga beremo v gori omenjenem razglasu, v glavo, da se maloizvedeni kmetič vsede na limanice in začne v njihov rog trobiti rekoč: „saj je res, mi ne zastopimo te nove špraha“. Gospôda! vedite, da to je sleparija, hudobna sleparija! Vašo sleparijo izvrstno ongavi „Brencelj“ v „rešpehtarjevi kuharici“, ktera govori tisto „špraho“, ki je po vašem mnenju pravi slovenski jezik, kterege se pa vsak človek sramovati mora, če pomisli, da je vendar kaj več kakor — divjak.

Národno blago.

Medved in dren. *)

Po narodnej basni spisal Ferdo Kočevár.

Zmrzla zemlja je odvognila, veter je od juga pihljal, nebo je bilo vedro, in gorko solnce je s svojimi dobrodejnimi žarki prirode iz zimskega spanja budilo. Prvi zbudé se mali mrgolinci, mravlje, pajki, komarci in drugi žužki. Urno tekaje s svojimi zestradanimi trebušci po listji sém ter tjà, skrbno iskaje kako mrvico, kako drobtinico, ki je požrešnej zimi preostala. — Kmalu za mrgolinci že tudi stric polh in teta veverica, vsak iz svoje luknjice s povzdignjenimi ušesi ven prilukata. Vse vejevje, vse vrhovje celega gaja preletata gori in doli, ne bi li našla kje kak pišiv lešnjaček, kako plesnjivo črvivo hruškico, in če jim sreča posluži, da jo najdeta, joj kako je sladka! — Tudi boter jazbec se iz svoje jazbine na dan prikaže, nu — njemu ni treba iti s trebuhom za kruhom po svetu, kajti on še zmirom ima nekoliko prgišč zmesnega žita v svojem hambaru, ki si ga je kot previden gospodar jeseni do vrha napolnil bil.

Najzadnji se prebudé še oča medved v svojem brlogu. Celo dolgo zimo so v njem ležali, spali, vse četiri tace v gobec tiščali, sok iz njih cuzili, ter poleg tega brž ko ne o medu in o hruškah tepkah sanjali. Prebudivši se, manejo si liki lena gospôda, ktereje se rano vstajati ne mudí, zaspane zalepljene oči, se vzdignejo počasi iz svojega ležišča, pa pogledajo skozi dverca, na kakošno vreme kaj kaže? Vidé, da sneg več ne pokriva gor in dolov, da solnce že precej gorko sije, da že polesek pod lešjem cvetè, prikobacajo iz brloga ven, sedejo pod skalo, kamor je solnce najtopleje sijalo, raztegnejo čeljugi, in — ker jih je svitloba bleščila — mežikavo gledajo v solnce, kterege že tako dolgo niso videli. Ogrevši si malo otrpnele ude, začnejo, ker družega posla niso imeli, samega sebe od desne in leve ogledavati, da vidé, kakošni so še kaj; — pa sami sebe so se vstrašili! — Dlaka, ki je bila jeseni tako gladka in tako svitla, bila je vsa rjava, vsa zmešana, vsa skundrana; hotevši jo s taco pogladiti, so jim celi kodri v taci ostali, na mestih se jim je celó gola koža videla. Jeseni bili so debeli in okrogli kakor valec, zdaj jim pa koža ohlapno okoli reber plahta, in liki kravi vime, od dimelj doli visi, lih ko da njihova ne bi bila! „No, lepo me je zdelalo letošnje brloženje — sam pri sebi dé! — tako capinast, kakor sem, vendar ne morem iti v svet, to bi bila prava sramota! — S prstom bi drugi medvedje

za menoj kazali ter me s podrapancem pitali! — In mati medvéla, — če me ona tako povaljanega, tako pomandranega, tako zglojenega vidi! — no to bi bila še ta prava, — nazadnje mi še zakonsko ljubezen in zakonsko zvestobo odpové — še kar pomisliti ne morem na to, že pri sami misli me grôza trese. Moja prva skrb mora biti, da zopet pod kožo kaj masti in kaj mesa natlačim, saj še suknja brez podstave ne veljá; drugo je pa, da se mi pleše zopet čem preje okosmatijo, kajti s plešami po životu ne morem v nobeno čestito društvo, to je gotovo“. — Molcé poberejo svojo culico, pa gredó v gozd, koder jih oči peljajo in noge nesejo. Stikajo in noslajo vse na okrog, ne bi li kje kak zagrizek našli, kajti torba bila je strašno prazna. Pa vse iskanje, vse stikanje, vse noslanje bilo je zastonj, kar nič ne najdejo, kar bi bilo le količkaj prikladno njih medvedskemu požiralniku. Joj mene, zdihnejo, kaj bo, kaj bo! Če bom moral še dolgo tako stradati, bodo mi še zadnje kocine iz kožuha se izmislile, in nag bom kakor gozdni polž“. — V take in enake misli zamišljeni capajo in hlapajo oča medved po gozdu naprej. Nakrat pridejo do drenovega drevesa, ki je bilo vse v žoltem cvetu, kakor da so same čbelice svoj vosek na-nj nanosile. Oča medved postavi se razkoračeno pred-nj, nataknejo očala na nos, povzdignejo glavo, pa ga začudeno gledajo. Dolgo časa so ga molcé gledali, ter v mislih ugibali: kaj in kako? Nazadnje so vendar nekaj izmislili; čmernost jih mine, in mesto nje se jim veselje v očéh zasveti. S taco pokažejo na svojo glavo, pa rečejo: „Medved, ti si bil od nekdaj modra in prebrisana glava, da-siravno pisati in brati ne znaš, pa to nič ne dé, vendar si izduhtal resnico: da drevo, ki prvo cveti, tudi prvo sad obrodí!“ — Veseli in sami s seboj zadovoljni sedejo oča medved na drenovo podnožje. „Tukaj, so déli, bom tako dolgo sedel in čakal, da bodo drenulje dozorele, in potem se jih bom nazobal, da bo kaj!“ — Kar so rekli niso oporekli, kajti vsaka kocina na njih bila je mož beseda. In res, čakaje so sedeli na drenovem podnožji vso pomlad, vse poletje in vso jesen, drenulje pa še zmerom niso htele dozoreti. Oča medved so jih šli sicer večkrat pokušavat, pa zmirom so bile trde kakor šprih, in trpke kakor čmeruke. Črešnje in hruške in jablane in vse drugo sadje, ki je dosta pozneje cvetelo nego dren, je vsako svoj sad preje dozorilo, dren pa, kot najprvo cvetoči, najnazadnje, kajti še le pozno jeseni, ko je že prva slana drenulje poparila, so se jih oča medved enkrat do sitega nazobali, pa še od tega zobanja so skomino in dolge zobe dobili. Zdaj še le, se ve da, prepozno, so oča medved previdele, da jih je njih modrost grdo na cedilo postavila. Zopet so s taco na glavo pokazali, pa rekli: „Dren, ti me že ne boš več zapeljal. Skušnja me je spame-tovala!“ — Ker je zima zopet začenjala iz svojih mrzlih ust pihati in listje z dreves tresti, so se tudi oča medved zopet, in sicer klaverni in s pobešeno glavo, v svoj brlog vrnili.

Ta basen nas učí, da krivo sodi, kdor le po izvanjskih prikaznih sodi. Kdor hoče pravo soditi, mora tudi notranje bitje, notranje lastnosti stvari v poštev vzeti, kajti ni vse zlato, kar se sveti.

Slovensko slovstvo.

Ravno je dovršena knjiga, ktere so željno pričakovali vsi prijatelji telovadbe. Izdala in založila jo je Matica slovenska pod naslovom: „*Nauk o telovadbi, II. del, vaje na orodji*“. Ta knjiga obsega 3½ pôle nauka, kterem je na 3½ pôlah pridjanih 164 podob in VI obrazcev, lično risanih. Priporočamo jo mladini zlasti

*) To basen sem čul v Zagrebu pripovedati moža, ki je bil blizu Ribnice na Kranjskem doma. Misel je lepa, in zato jo dajem na svetlo. Poslal sem jo bil že ranjkemu Janežiču v porabo, pa brž ko ne se mu je bila izgubila. Te vrste basni, ki jim Nemec „lehr-fabel“ pravi, so zeló redke v našem narodu, in zato je tem več vrednosti vsaka, ki se pobere in pozabljivosti reši. Pis.